

PORTRETE

Creația muzicologică a academicianului Octavian Lazăr Cosma - dimensiuni științifice, istorice și culturale

Mihai Cosma

Introducere

Octavian Lazăr Cosma este muzicologul român cu cea mai importantă operă, cu o carieră extinsă pe 7 decenii de activitate. Beneficiind de studii temeinice, începute la Conservatorul din Cluj-Napoca și desăvârșite la Conservatorul din Sankt-Petersburg, O. L. Cosma s-a impus ca o figură autoritară în peisajul muzicologiei naționale, opera sa fiind cunoscută și apreciată inclusiv peste hotare.

Provenit dintr-o familie de intelectuali români din mediul rural al Transilvaniei, a rămas

orfan la 7 ani, după asasinarea de către horthiști a părinților săi – învățătorii Aurelia și Lazăr Cosma – în zilele cedării Ardealului de Nord prin Diktatul de la Viena din 1940. Refugiat, a urmat studiile primare și gimnaziale la Școala normală de băieți din Blaj, beneficiind de o formare solidă, intensă și multilaterală. S-a înscris apoi la Conservatorul *Gheorghe Dima* din Cluj-Napoca, rezultatele obținute în anii I și II

recomandându-l pentru o bursă în străinătate. Varianta care i s-a oferit s-a dovedit a fi excelentă: a avut șansa să studieze la Conservatorul *N. A. Rimski-Korsakov* din Leningrad, adevărat templu al marii muzici, unde au fost lideri maeștri precum Anton Gr. Rubinstein, Nikolai A. Rimski-Korsakov, Piotr I. Ceaikovski, Alexandr K. Glazunov, Serghei S. Prokofiev, Dmitri D. Șostakovici etc. și profesori personalități de talia lui Leopold Auer, Ilya Musin, Cesare Pugni, Nikolai Cerepnin, Henryk Wieniawski, Nikolai Zarembo, Henri Vieuxtemps etc. (Санкт-Петербургская государственная консерватория имени Н. А. Римского-Корсакова, 1997)

La definitivarea studiilor desfășurate la secția de muzicologie (sub îndrumarea reputatului Mihail S. Druskin) a elaborat o amplă lucrare care viza conexiuni, legături, colaborări între muzicienii ruși și muzicienii români, de-a lungul timpului, de la Dimitrie Cantemir la Haricleea Darclee, Elena Teodorini, Giovanni Dimitrescu (Apostu, 2023), de la George Enescu la Constantin Silvestri. Însă deja din primul an de facultate debutase în presă cu cronici și alte articole, tipărite la Cluj și apoi în reviste rusești și românești.

A obținut titlul de Doctor în muzicologie în anul 1972, la Conservatorul *Gheorghe Dima* din Cluj, teza având tema *Oedipe* de George Enescu¹. După 1990 a devenit primul îndrumător de doctorat din București, în domeniul muzică, pentru ca apoi să înregistreze un nou record, deosebit de onorant: a devenit singurul muzicolog membru al Academiei Române din istoria instituției.

Ca tânăr absolvent, și-a început cariera în slujba muzicii românești, ca redactor de creație și consultant în Ministerul Învățământului și Culturii (***, Omagiații lunii februarie, 2023). A urmat intrarea în corpul profesoral al Conservatorului bucureștean, instituție pe care a slujit-o peste 60 de ani. Totodată, parcursul său în cadrul Uniunii Compozitorilor a fost spectaculos, ocupând pe rând toate funcțiile ierarhice și în cele din urmă devenind Președintele Uniunii.

Creația sa acoperă genuri diverse, de la cronică muzicală la volume de istoriografie, de la comunicări susținute la conferințe

¹ În comisie fiind unii dintre cei mai prestigioși și mai exigenți maeștri: îndrumătorul de doctorat Romeo Ghircoiașiu, compozitorul și muzicologul Sigismund Toduță, compozitorul Tudor Ciortea, compozitorul și muzicologul Zeno Vancea, cu toții profesori la respectiva instituție de învățământ superior.

științifice la monografiile principalelor instituții muzicale ale țării, studii de muzicologie, prezentări de lucrări, portrete de compozitori, prelegeri, emisiuni radio și tv. etc.¹ Interesul său s-a canalizat cu precădere către elaborarea de cărți, stabilindu-și ca principală direcție de cercetare istoria muzicii românești.

Prima carte

Debutul său în lumea editorială s-a produs la vârsta de 29 de ani, cu o lucrare în două volume: *Opera românească*², ale cărei capitole oferă detalii despre fenomenul artistic și social al spectacolelor de operă jucate în țările române de trupe străine încă din secolul XVIII, ulterior făcând analiza câtorva creații lirice semnificative din perspectiva istoriei muzicii românești, cu insistență asupra celei de-a doua jumătăți a secolului XIX și a perioadei interbelice. Pentru această carte originală și unică autorul a primit Premiul Academiei Române.

Oedip-ul enescian

După cinci ani Octavian Lazăr Cosma lansează cartea dedicată capodoperei lirice a lui George Enescu: *Oedip-ul enescian*³, prima foarte amplă analiză a partiturii, însoțită de trasee istorice și de impresii culese din cronicile de la premieră. Obținând accesul (după eforturi sporite) la partitura orchestrală⁴, a realizat un studiu de o complexitate

¹ În anul 1970 Octavian Lazăr Cosma a fost primit în Societatea Americană de Muzicologie (American Musicological Society), ca recunoaștere a valorii și prestigiului de care se bucura pe plan internațional. Este „Cetățean de Onoare al satului natal Treznea – localitate martir a neamului românesc și primul Cetățean de Onoare al Județului Sălaj” (Petrean-Păușan, 2026, p. 15).

² Cosma, Octavian Lazăr. *Opera românească: privire istorică asupra creației lirico-dramatice*. Vol. I+II. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. P. R., 1962.

³ Cosma, Octavian Lazăr. *Oedip-ul enescian*. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din Republica Socialistă România, 1967.

⁴ Reamintesc faptul că nici până acum nu există o partitură generală tipărită, cea care circulă având paginile fotocopyate după originalul utilizat la premiera din 1936.

nemaîntâlnită, printre altele fiind primul muzicolog care a descoperit toate leitmotivele operei și care a reușit să identifice denumirea, semnificația și rolul fiecăruia dintre ele¹. Lexicograful și muzicologul Viorel Cosma considera că: „Analiza amănunțită a Oedipului enescian a contribuit implicit atât la popularizarea internațională a capodoperei, cât mai ales la revelarea procesului intim de creație a întregii moșteniri muzicale a genialului compozitor. Descifrând originala tehnică a leitmotivului din Oedip, arhitectonica și dramaturgia partiturii, trăsăturile stilistice, O. L. C. a fixat - cu argumente tehnice și considerații estetice - locul acestei lucrări în peisajul liric românesc și universal” (Cosma V. , 1999, p. 72). Ultima opinie citată este foarte recentă (apare într-un Portret publicat acum fix o lună): „Recitind unele pagini ale cărții Oedip-ul enescian, de Octavian Lazăr Cosma, observăm densitatea ideilor, reflectorul luminos proiectând cele mai nebanuite aspecte subtile ale creației enesciene, dar și faptul că maestrul muzicolog a aflat pildă, sprijin și calea, poteca de urmat în viață și în creația muzicologică, din însăși revelațiile izvorâte din studiile pe care și le-a propus și pe care le-a dus până la capăt, urmărindu-le și verificându-le, completându-le ani în șir, publicând rezultatele cercetării sale la zi”. (Popa-Stavri, 2026)

Hronicul muzicii românești

Hronicul muzicii românești este cea mai vastă serie de volume elaborată de un muzician român, pe parcursul a multe mii de pagini fiind prezentate istoria vieții muzicale de pe teritoriul României de azi, creațiile muzicale, portrete ale personalităților și aprecieri stilistice, inclusiv analize și exemplificări pe portativ, toate aceste pagini bazându-se în mare proporție pe descoperiri proprii, urmare a unei incredibile munci de documentare în întreaga țară, în căutare de documente și surse. Scrierea acestei epopei a muzicii noastre a început în anul 1973,

¹ Găsirea, acum circa 12 ani, a unei pagini scrise de mâna lui Enescu, pe care compozitorul notase leitmotivele sub forma unei liste cu portative, oferind și numele fiecăruia, a venit să confirme rezultatul expus de O. L. Cosma în cartea sa, în urmă cu circa o jumătate de secol (Cosma O. L., Din nou despre leitmotivele tragediei lirice Oedip, 2014, pg. 10-22).

cu volumul I¹, subintitulat *Epoca străveche, veche și medievală*². Volumul următor a fost tipărit în anul imediat consecutiv și se circumscrie perioadei 1784-1823, adică anilor clasicismului muzical european³. Volumul III⁴ se subintitulează *Preromantismul, 1823-1859* și se referă mai întâi la intersectarea folclorului cu muzica cultă, prin culegeri și prelucrări, la muzica bisericească, la cea de salon, cea de fanfară, la educația muzicală, la mișcarea teatrală și la personalitățile muzicii timpului.

Din recenzia lui Constantin Stih-Boos am ales următoarele aprecieri: „Nous avons seulement voulu souligner par là le fait que nous nous trouvons devant une contribution plus que méritoire, un ouvrage de référence d'une valeur incontestable, une excellente synthèse de l'histoire de la musique roumaine, documentée et compétente”⁵, autorul încheind articolul cu următoarele cuvinte: „Une lecture attentive du livre de Octavian Lazăr Cosma nous révèle l'impressionnante érudition de l'auteur, la richesse surprenante de l'information, la grande subtilité et profondeur des analyses; ajoutons à cela les nombreuses et utiles illustrations iconographiques et musicales. Ces qualités imposent les deux volumes de *Hronicul muzicii românești* comme un exemple de

¹ Lansarea acestei cărți a stârnit un val de reacții admirative, concretizate, printre altele, în articole de presă și recenzii elogioase (apărute în *Contemporanul, Săptămâna, România literară, Informația Bucureștiului, Muzica, Luceafărul, Scînteia, Făclia* etc. și semnate de nume de răsunset precum Gheorghe Firca, Elena Zottoviceanu, Doru Popovici, Edgar Elian, J. V. Pandeleescu, Iancu Dumitrescu, Radu Gheciu, Smaranda Oțeanu, C. Costin, Virgil Medan etc. (Cosma V. , 1999, p. 74)

² Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. I. București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1973.

³ Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. II. București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1974.

⁴ Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. III. București: Editura muzicală, 1975.

⁵ „(...) am dorit să subliniem că ne aflăm în fața unei contribuții mai mult decât meritorii, a unei lucrări de referință de o valoare incontestabilă, a unei excelente sinteze a istoriei muzicii române, documentată și competentă” (Stih-Boos, Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. II-III. București, Ed. Muzicală, 1974-1975, 240 p. (II); 428 p. (III), 1977, p. 116) (trad. din lb. franceză de Mihai Cosma).

travail scientifique, dans lequel la passion et la compétence sont effectivement au service de l'historiographie musicologique”¹.

Următorul volum a fost tipărit, cu ritmicitatea deja stabilită, în 1976, și poartă subtitlul *Romantismul. 1859-1898*², punând accentul pe geneza școlii muzicale naționale românești, pe viața muzicală și pe critica muzicală. Rețin un fragment din recenzia Elenei Zottoviceanu: „Remarquable et très méritoire dans le contexte plutôt tiède dans lequel on traite d'habitude de la création du siècle passé est l'analyse équilibrée, objective des faits d'art, la justesse avec laquelle sont estimées les qualités et les déficiences d'une création, qui ne doit pas être placée sous le signe de l'égalité ni lorsqu'on l'exalte, ni lorsqu'on la minimise. Octavian Lazăr Cosma n'hésite pas à émettre des jugements de valeur diversifiés, attribuant la place qui leur revient à des créations et a des compositeurs, même si de la sorte il est obligé de changer certaines étiquettes déjà acceptées; de même, il mène plus loin les investigations effectuées jusqu'à ce moment, soit en découvrant des créations passées inobservées, comme, par exemple, Rapsodiile române (Les Rhapsodies roumaines) de Lubicz, soit en soumettant à la discussion des points de vue personnels concernant des œuvres et des compositeurs notoires”³. (Zottoviceanu, 1977, p. 122)

¹ „O lectură atentă a cărții lui Octavian Lazăr Cosma ne dezvăluie erudiția impresionantă a autorului, bogăția surprinzătoare a informațiilor, marea subtilitate și profunzime a analizelor; la acestea se adaugă numeroasele și utile ilustrații iconografice și muzicale. Aceste calități impun cele două volume ale Hronicului muzicii românești ca un exemplu de muncă științifică, în care pasiunea și competența sunt efectiv în slujba istoriografiei musicologice” (Stihi-Boos, Octavian Lazăr Cosma, Hronicul muzicii românești, vol. II-III. București, Ed. Muzicală, 1974-1975, 240 p. (II); 428 p. (III), 1977, p. 121) (trad. din lb. franceză de Mihai Cosma).

² Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. IV. București: Editura muzicală, 1976.

³ „O realizare remarcabilă și foarte meritorie în contextul destul de rezervat în care se abordează de obicei creația secolului trecut este analiza echilibrată și obiectivă a faptelor artistice, precum și corectitudinea cu care sunt evaluate calitățile și deficiențele unei creații, care nu trebuie plasată sub semnul egalității nici atunci când este exaltată, nici atunci când este minimalizată. Octavian Lazăr Cosma nu ezită să emită judecăți de valoare diversificate, atribuind locul cuvenit creațiilor și compozitorilor, chiar dacă astfel este obligat să schimbe anumite etichete deja

Apoi autorul a ajuns la epoca unei bogății notabile a fenomenului artei sonore și, în fine, la debutul și la afirmarea lui George Enescu, în triplă calitate de violonist, dirijor și compozitor – elemente prezentate în volumul V, subintitulat *Epoca enesciană. Viața muzicală. 1898-1920*¹. Despre al șaselea volum, care are subtitlul *Gândirea muzicală. 1898-1920* și a fost tipărit în 1984², autorul însuși descrie conținutul abordat, în chiar frazele de debut ale cărții: „Formele gândirii muzicologice, critica, folcloristica, istoriografia, didactica și altele, croite în etapele anterioare, se înscriu în efortul general al oamenilor de cultură de a promova creația și arta interpretativă autohtonă, de a răspândi valorile artei sunetelor universale și românești”. (Cosma O. L., *Hronicul muzicii românești*, 1984, p. 5)

Într-o recenzie publicată în limba engleză, Constantin Stih-Boos aprecia următoarele: „The exceptional chronological-analytical table of the then musical newspapers and journals or of the other periodicals containing musical articles and chronicles (p. 18) is also worth mentioning. A great merit of the author's is his timely attention paid to such unjustly forgotten music critics, as H. Göring, I. I. Roșca, M. Văcărescu-Claymoor and presentation of their merits, as well as his reinstatement of the most valuable activity as a critic of a first-rate composer, conductor and musicologist, Alfred Alessandrescu (previously too quickly labelled as merely echoing the impressionistic devices). (...) Above all, the volume is an extraordinary achievement, as it required induced a tremendous documentation and selection that has resulted in a first-rate reference work in Romanian musicology”³. (Stih-Boos,

acceptate; de asemenea, el duce mai departe investigațiile efectuate până în acel moment, fie descoperind creații trecute neobservate, cum ar fi, de exemplu, Rapsodiile române de Lubicz, fie prin supunerea la discuție a unor puncte de vedere personale privind opere și compozitori renumiți (trad. din lb. franceză de Mihai Cosma).

¹ Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. V. București: Editura muzicală, 1983.

² Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. VI. București: Editura muzicală, 1984.

³ „Merită menționat și excepționalul tabel cronologic-analitic al ziarelor și revistelor muzicale din acea perioadă sau al altor publicații periodice care conțineau articole și cronici muzicale (p. 18). Un mare merit al autorului este atenția acordată la momentul

Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, Ed. muzicală, Bucharest 1984, vol. VI, 536 p., 1985, p. 106)

Epopeea restituirilor istorice continuă cu al șaptelea volum¹ din această serie, care se referă la perioada 1898-1920 și cuprinde prima parte din imensa cercetare care vizează creația muzicală: corală, cântecul, vocal-simfonică.

După încă doi ani a apărut volumul VIII², care rămâne circumscris perioadei din volumul precedent și creației muzicale, de data aceasta cea simfonică și de cameră. Avea să fie cea din urmă carte tipărită sub regimul comunist, deoarece volumul IX³ a apărut în 1991, fiind ultima parte a analizei primelor două decenii ale secolului XX, de data aceasta genurile avute în vedere fiind opera, opereta și baletul.

Despre *Hronicul muzicii românești* jurnalista radio Mihaela Helmis sintetiza următoarea concluzie, în postarea de pe site-ul Radio România în care poate fi urmărit un interviu extins cu autorul: „Acad. Octavian Lazăr Cosma, reputatul muzicolog român, este primul cercetător care a realizat o istorie extinsă a creației muzicale și a vieții muzicale de pe teritoriul României de astăzi printr-o serie impresionantă de lucrări, inclusiv seria intitulată «Hronicul Muzicii Românești», apărută în 9 tomuri. Cu o abordare exhaustivă și profundă, a explorat și documentat opere fundamentale și subiecte esențiale pentru patrimoniul muzical românesc”. (Helmis, 2025)

oportun unor critici muzicali nedrept uitați, precum H. Göring, I. I. Roșca, M. Văcărescu-Claymoor, și prezentarea meritelor acestora, precum și reabilitarea activității extrem de valoroase ca critic a unui compozitor, dirijor și muzicolog de prim rang, Alfred Alessandrescu (etichetat anterior, prea repede, ca un simplu imitator al tehnicilor impresioniste). (...) Mai presus de toate, volumul este o realizare extraordinară, întrucât a necesitat o documentare și o selecție imense, care au dus la apariția unei lucrări de referință de prim rang în muzicologia românească” (trad. din lb. engleză de Mihai Cosma).

¹ Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. VII. București: Editura muzicală, 1986.

² Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. VIII. București: Editura muzicală, 1988.

³ Cosma, Octavian Lazăr. *Hronicul muzicii românești*. Vol. IX. București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1991.

Citez în continuare cuvintele Elisabetei Dolinescu din revista de limbă franceză *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art*: „Loin d'être aride, l'ouvrage d'Octavian Lazăr Cosma est écrit dans un style simple, fluide, marquant un évident talent littéraire, sans jamais toutefois céder le pas à la tentation de « foire de la littérature » comme un but en soi. L'auteur demeure « musicologue », adopte pour de bon l'allure du scientifique. Il nous le confesse: « Hronicul muzicii românești a été conçu en tant qu'ouvrage scientifique, dans un langage aussi acceptable que possible » (p. 7). Partant du concept que l'histoire de la musique est une discipline exacte, l'œuvre tout entière s'était sur des données concrètes de nature musicale. L'auteur fuit les impressions personnelles traduites par des définitions ou descriptions subjectives; il s' en garde, assurément, dans la mesure ou tout auteur peut le faire”¹. (Dolinescu, 1974, p. 105)

Muzicologul Viorel Cosma scria despre seria celor nouă volume următoarele aprecieri: „Hronicul muzicii românești se constituie de pe acum într-o operă fără egal ca proporții în literatura noastră de specialitate (9 volume ample publicate până în 1991, acoperind perioadele istorice de la obârșii până la 1920), dar mai ales ca îndrăzneală a gândirii autorului, ce și-a propus să demonstreze - pe bază de documente scrise - vechimea, continuitatea și originalitatea culturii noastre muzicale. Bogăția materialului inedit (în special asupra epocilor dinaintea sec. XIX) se împletește cu noutatea concluziilor, la baza afirmațiilor aflându-se documentul sonor (partitura), singurul argument de rezistență peste timp”. (Cosma V., 1999, p. 72)

Ulterior Octavian Lazăr Cosma s-a îndreptat către cele mai prestigioase instituții de spectacole, de învățământ artistic superior și de concerte din România. Devine astfel singurul cercetător care a scris câte

¹ „Departe de a fi aridă, lucrarea lui Octavian Lazăr Cosma este scrisă într-un stil simplu, fluid, care denotă un evident talent literar, fără a ceda însă vreodată tentației de a face din „spectacolul literar” un scop în sine. Autorul rămâne „muzicolog”, adoptând pe deplin atitudinea savantului. El ne mărturisește: „Hronicul muzicii românești a fost conceput ca o lucrare științifică, într-un limbaj cât mai accesibil posibil” (p. 7). Plecând de la premisa că istoria muzicii este o disciplină exactă, întreaga lucrare se bazează pe date concrete de natură muzicală. Autorul evită impresiile personale traduse prin definiții sau descrieri subiective” (trad. din lb. franceză de Mihai Cosma).

un Hronic pentru fiecare dintre aceste instituții: Opera Română din București, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România (1920-1995) – două ediții diferite, în 1995 și în 2020, urmate de *Centenarul Societății / Uniunii Compozitorilor Români* (2021) –, Orchestrele Radiodifuziunii Române (elaborată în anii când a fost Consilier al Președintelui Societății Române de Radiodifuziune și al Directorului Formațiilor Muzicale Radio), Universitatea Națională de Muzică din București (4 vol.), Opera Română din Cluj (2 vol.).

Universul Muzicii Românești.

Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România¹

Această masivă carte, bazată pe documente, pe procesele verbale ale ședințelor și pe amintirile personale, a fost scrisă pentru sărbătorirea a 75 de ani de la înființarea instituției. Dintre abundentele ecouri de presă, am ales să citez cuvintele muzicologului Titus Moiescu: „Le livre, paru aux Éditions Musicales, avec la subvention du Ministère de la Culture, au cours du mois de novembre 1995, à l'occasion de l'anniversaire de l'Union, n'est pas un livre à raconter, il doit être lu et commenté, parce que chaque paragraphe, chaque ligne extraite par l'auteur des documents, intégralement ou fragmentée, a une signification particulière, soit artistique, musicale, soit politique, idéologique”². (Moiescu, 1996, p. 87)

Autorul a declarat într-un interviu următoarele: „Volumul pe care l-am scris despre Uniunea Compozitorilor este prima carte de anvergură despre o uniune de creație. Și deși am avut carnet roșu, o spun cu convingere, nu am citat din niciun conducător politic român sau

¹ Cosma, O. L. (1995). *Universul Muzicii Românești. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România*. București: Editura muzicală.

² „Cartea, publicată de Editura muzicală, cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii, în luna noiembrie 1995, cu ocazia aniversării Uniunii, nu este o carte care trebuie povestită, ci trebuie citită și comentată, deoarece fiecare paragraf, fiecare rând extras de autor din documente, integral sau fragmentat, are o semnificație particulară, fie artistică, muzicală, fie politică, ideologică” (trad. din lb. franceză de Mihai Cosma).

sovietic. M-am ferit mereu de această otravă, de această murdărie în cărțile mele”. (Apostu, 2023, p. 51)

Deoarece tirajul s-a epuizat imediat, Editura muzicală a retipărit cartea în 2020, într-o ediție a doua revăzută și adnotată, în două volume (1920-1954 și 1954-1995)¹. Cu ocazia sărbătorii a 100 de ani de la înființarea Societății Compozitorilor Români, Octavian Lazăr Cosma a completat cercetările sale, lansând o monografie care panorama un secol de activitate, într-o formulă mai concisă și mai ușor de parcurs². Cartea a fost distinsă cu Premiul Special al U.C.M.R. pe anul 2021. (Clempuș, 2022)

***Simfonicele Radiodifuziunii Române: 1928-1998*³**

Cea mai „scurtă” dintre monografiile instituționale semnate de Octavian Lazăr Cosma este cea dedicată orchestrelor Radio, cartea având „doar” 900 de pagini... După modelul funcțional deja verificat, autorul studiază afișe, programe de sală, documente de arhivă, cronici și interviuri, își consultă propriile caiete de notițe scrise după ce asista la concerte, finisând imaginea măreață a celor două orchestre simfonice și a corului academic, parte glorioasă a stagiunilor muzicale românești, mai ales din perspectiva faptului că acestor formații li se datorează cele mai multe prime audiții de muzică semnată de compozitorii români contemporani. Perioada avută în vedere începe de la înființarea Radio-ului public (1928), ajungând până în 1998, anul când instituția sărbătorea 7 decenii de existență în serviciul public.

Muzicologul Oltea Șerban Pârău descrie cartea cu următoarele cuvinte: „Pornind de la fiorii începuturilor primei stagiuni, de la ctitorul orchestrei, Mihail Jora și de la George Enescu, susținând necondiționat concertele radio (care pe atunci erau transmise numai în direct), semnatarul cărții merge mai departe an după an, găsind câte o

¹ Cosma, O. L. (2020). *Universul muzicii românești. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România* (Vol. I+II). (M. Cosma, Ed.) București: Editura muzicală.

² Cosma, O. L. (2021). *Centenarul Societății/Uniunii Compozitorilor Români*. București: Editura muzicală.

³ Cosma, O. L. (1999). *Simfonicele Radiodifuziunii Române. 1928-1998*. București: Editura Casa Radio.

particularitate fiecărei stagiuni și portretizând-o prin acea prismă. În 1930-31 vorbește despre "programe menite să-i satisfacă pe auditorii pretențioși", în 1948-49, despre "creația muzicală sovietică în prim plan", în 1972-73, despre "debuturi Cristian Badea, Tudor Dumitrescu, Mihaela Martin" sau în 1979-80, despre "fenomenul emigrației". O radiografie utilă specialiștilor, dar la fel de interesantă și pentru publicul care a frecventat ani la rând stagiunile simfonice ale Radiodifuziunii". (Șerban Pârău, 2002)

Monografia Operei din București

Hronicul Operei Române din București constituie o impunătoare frescă a istoriei spectacolului de operă în capitala țării, încă din perioada când instituția ca atare nu își conturase existența oficială, spectacolele datorându-se eforturilor individuale ale unor maeștri și promotori ai muzicii, uneori susținuți de administrația Teatrului Național. Cel dintâi volum¹ este prima carte publicată de O. L. Cosma în noul mileniu (anul apariției fiind 2003), cheltuielile de tipar fiind suportate direct de către Guvernul României iar la lansarea petrecută în Salonul Galben al Operei participând și Președintele României, domnul Ion Iliescu. Sunt parcurse, una câte una, toate stagiunile, din 1885 (anul primului spectacol jucat de o trupă românească – condusă de George Stephănescu și anunțată ca Opera Română – și până în 1921, anul când guvernul a acceptat finanțarea de la buget a instituției, devenită independentă de Teatrul Național și finanțată nemijlocit din bani publici). Au fost identificate datele premierelor, distribuțiile acestora și au fost scoase la iveală din arhive și din biblioteci ecourile de presă, prin citate din ziarele vremii – sistem care se va perpetua și în următoarele două volume. Acestea acoperă intervalele anuale 1921-1953 (adică de la instituționalizare și până la construirea și inaugurarea noului sediu, cel din Bulevardul Mihail Kogălniceanu), respectiv 1953-1970 (perioadă de modernizare, de creștere a prestigiului, de apariție pe afișe a unor premiere prestigioase, printre care versiunea românească a Oedipe-ului, montarea multor opere și balet românești, precum și a unor titluri de mare prestigiu

¹ Cosma, O. L. (2003). *Hronicul Operei Române din București* (Vol. I). București: Editura muzicală.

pentru o instituție teatral-muzicală din creația lui Prokofiev, Richard Strauss, Debussy, Messiaen, de Falla, Bartók, Stravinski etc. Este și epoca întâlnirii publicului românesc cu nume mari ale scenei internaționale precum Virginia Zeani, Pavel Lisițian, Irina Arhipova, Nicolai Ghiaurov, Maia Plisețkaia, Hans Swarowsky și alții. O. L. Cosma alege cu grijă reliefa marilor artiști ai scenei bucureștene, evidențiind cu ajutorul cronicarilor acelor decenii performanțele unor cântăreți precum Zenaida Pally, Garbis Zobjian, Petre Ștefănescu-Goangă, Ladislau Konya, Dinu Bădescu, Mihail Știrbei, Mihail Arnăutu, Șerban Tassian, Ionel Tudoran, Nicolae Herlea, Ludovic Spiess, Valentin Teodorian, Arta Florescu, David Ohanesian, Octav Enigărescu, Magda Ianculescu, Octavian Naghiu, Dan Iordăchescu, Ion Buzea, Viorica Cortez, Elena Cernei, Cornel Stavru. Se pot găsi referiri și la stelele baletului românesc precum Magdalena Popa, Ileana Iliescu, Gabriel Popescu, Irinel Liciu, Gelu Barbu, Oleg Danovschi. Autorul reușește să identifice documente și să relateze și episoade dramatice, de natură politică, vizând represalii ale regimului împotriva artiștilor (cum ar fi arestarea și condamnarea unui grup de soliști), observă creșterea prestigiului european (turnee peste hotare ale instituției ori prezențe individuale ale soliștilor Operei pe marile scene ale lumii), contribuția la ridicarea ștachetei spectacolelor a măestrilor din fosă de talia lui Constantin Silvestri, George Georgescu, Jean Bobescu, Alfred Alessandrescu, Egizio Massini ori a regizorilor Panait Victor Cottescu, Jean Rînzescu, Hero Lupescu... Aceste ultime două volume au apărut în 2017¹, la Editura Academiei Române (având de așteptat, iată, 14 ani până să fie tipărite...). Noul context editorial s-a datorat unui eveniment extraordinar în viața lui Octavian Lazăr Cosma, onorant pentru întreaga breaslă muzicală: a devenit primul muzicolog membru al Academiei Române (mai întâi corespondent, apoi titular²). (Avakian, 2011)

În ampla sa recenzie, muzicologul Despina Petecel concluzionează: „Muzicologul Octavian Lazăr Cosma merită pe deplin respectul și prețuirea melomanilor și specialiștilor în egală măsură, pentru migala, dăruirea, competența cu care a selectat, a cules și asociat

¹ Cosma, O. L. (2017). *Hronicul Operei Române din București* (Vol. II+III). București: Editura Academiei Române.

² În ședința Adunării generale din 4 noiembrie 2016 (***, Octavian Lazăr Cosma a fost ales membru titular al Academiei Române, 2016).

surse atât de diverse din domeniul genului liric, pentru logica și coerența cu care le-a așezat în pagină, dar și pentru dibăcia, meșteșugul, tonul comunicativ, profesoral cu care a transformat niște date și informații, aride în principiu, în pagini quasi memorialistice, care se citesc pe nerăsuflăte”. (Petecel-Theodoru, 2019, p. 73)

Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani

În ciuda întârzierii dezolante a tipăririi volumelor II și III despre Opera bucureșteană, autorul a efectuat între timp noi și noi cercetări, continuând pe linia elaborării unor monografii instituționale. Astfel, a urmat o carte dedicată instituției sale de suflet, unde devenise cadru didactic universitar înaintea împlinirii vârstei de 30 de ani (mai întâi, desigur, asistent, apoi titular de curs, specializările principale fiind Istoria muzicii românești și Muzicologie): Conservatorul de Muzică *Ciprian Porumbescu* (actuala Universitate Națională de Muzică București). Era, evident, cel mai în măsură să scrie Istoria acestei citadele de înalte studii muzicale, din moment ce aici își petrecuse ultimii 50 de ani, inclusiv din poziția de șef de catedră, membru în Consiliul profesoral și în Senat și de fondator al Școlii doctorale. Au rezultat alte mii de pagini, cuprinse în nu mai puțin de patru volume, delimitate temporal după cum urmează: 1864-1904 (de la fondare și până la momentul extinderii secțiilor cu Clasa de compoziție)¹, 1904-1945 (etapa de modernizare instituțională și de creștere a calității și diversității pregătirii elevilor, până după cel de-al doilea război mondial)², 1945-1974 (perioadă complexă, afectată de anii stalinismului dar și de relaxarea ulterioară, soldată cu cooptarea unor mari maeștri în corpul profesoral și cu absolvenți de înaltă valoare)³,

¹ Cosma, O. L. (2004). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani*. (Vol. I). București: Editura Universității Naționale de Muzică.

² Cosma, O. L. (2008). *Universitatea Națională de Muzică București la 140 de ani* (Vol. II). București: Editura U.N.M.B.

³ Cosma, O. L. (2010). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani* (Vol. III). București: Editura U.N.M.B. Carte recompensată de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România cu Premiul pentru istoriografie pe anul 2010, împreună cu volumul I din Hronicul Operei Române din Cluj (***, Premiile UCMR pe anul 2010, 2011).

1974-2004 (decenii de succese, apoi de mari greutăți administrative și în cele din urmă de libertate, soldate cu transformări importante, inclusiv în ceea ce privește redenumirea instituției)¹. Seria acestor volume a fost tipărită pe parcursul a 10 ani. În anul lansării primului volum autorul a realizat și 2 mini-cărți de prezentare a întregii istorii a Conservatorului, într-un format mic, cu un număr redus de pagini, prima în limba română² iar a doua în limba engleză³.

Monografia Operei Române din Cluj-Napoca

Cercetările neobosite ale muzicologului nu s-au limitat doar la instituțiile din orașul în care locuia, București, ci următoarea sa țintă a fost Cluj-Napoca, unde mergea des pentru a studia în biblioteci și în arhive. Informațiile dobândite și noile capitole elaborate s-au concretizat în anii 2010 și 2011 cu publicarea la Editura Charmides din Bistrița a circa 1700 de pagini dedicate Operei Române din Cluj, care primea astfel prima monografie din istoria instituției (situație înregistrată și în cazul Operei din București, a Conservatorului, a Orchestrelor Radio și mai târziu a Filarmonicii). Autorul a dovedit o afinitate și o dragoste specială pentru această instituție din orașul primei sale studenții, pe a cărei scenă a jucat ca figurant și despre care a scris prima sa cronică în revista ardeleană de frumoasă tradiție *Făclia*⁴. În interviul acordat la lansarea primului volum, autorul motiva astfel scrierea acestei cărți: „(...) am simțit nevoia să prezint o instituție emblematică a vieții muzicale din țara noastră” (Gherasim, 2010),

¹ Cosma, O. L. (2014). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani (Vol. IV)*. București: Editura U.N.M.B.

² Cosma, O. L. (2004). *Universitatea Națională de Muzică București: Privire istorică*. București: Editura U.N.M.B.

³ Cosma, O. L. (2004). *The National University of Music Bucharest: Historical survey*. București: Editura U.N.M.B.

⁴ „*Făclia de Cluj* este cel mai longeviv ziar din istoria presei clujene, având în spate o tradiție de peste 70 de ani, cu schimbări mai mici sau mai mari ale denumirii: *Lupta Ardealului* (1946-1951), *Făclia Ardealului* (1951-1952), *Făclia* (1952-1989), *Adevărul* (nr. 1-3, din decembrie 1989), *Adevărul în libertate* (1990-1991), *Adevărul de Cluj* (1991-2007), *Făclia de Cluj* (din 2007)” (Rad, 2019).

completând declarația cu reliefarea marilor personalități din primele decenii ale existenței Operei clujene: Constantin Pavel, Tiberiu Brediceanu, Traian Grozăvescu, Dimitrie Popovici Bayreuth, mai târziu Lya Hubic, Lucia Stănescu, Ion Piso și mulți alții. Sunt consemnate stagiunile, premierele, numele soliștilor și maeștrilor, dificultățile artistice și administrative, anii de refugiu la Timișoara, informațiile provenind din arhive, afișe, programe de sală, cărți de memorii, dialoguri cu foștii angajați ai instituției, articolele din presă¹. Al doilea volum a fost lansat public pe 8 noiembrie 2012, la București, la Muzeul Literaturii Române (Radio România Muzical, 2012). Iată câteva propoziții din recenzia publicată la Bistrița, orașul în care își are sediu Editura Charmides: „Faptele mari nu se pot realiza fără oameni pe măsură și un prim merit în această direcție îl reprezintă, alături de cel al înfăptuitorilor instituțiilor naționale de cultură, însăși acțiunea investigării cu minuțiozitate și perseverență a istoriei acestor edificii, în cazul de față fiind vorba de o deosebită acribie în prezentarea atât generală cât și în mare detaliu, prin pătrunderea în epocă a autorului, un specialist dotat cu mult spirit critic și talent artistic, în cercetarea și redarea evenimentelor, din exterior sau din culisele întortocheate ale scenei”. (Vrășmaș, Bârgăuanul Constantin Pavel în “Opera Română din Cluj”, de Octavian Lazăr Cosma, 2013) Redau în continuare și concluzia criticului muzical Carmen Popa: „Prin această impozantă monografie, Acad. Octavian Lazăr Cosma a semnat un act de legitimă restituire, apreciere și implicit chemare spre neuitare, redând muzicii și culturii românești un capitol de excepțională însemnătate”. (Popa, 2011-2012, p. 191)

Alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române în 2011 a venit ca o binemeritată și unică recunoaștere oferită celui mai important muzicolog român. Titularizarea a venit 6 ani mai târziu, răstimp în care a continuat să fie deosebit de activ în plan editorial.

¹ Detalii despre lansare putem citi în ziarul bistrițean : „Lansarea celui de al doilea volum a avut loc la Cluj-Napoca, în seara zilei de 20 mai 2012, în pauza spectacolului cu opera „Aida” de Verdi, ca uvertură literară a unui „Marș triumfal”, semnată de Acad. Octavian Lazăr Cosma prin monumentala sa carte, despre care au vorbit: regizorul Rareș Trifan, Director general al Operei clujene, Prof. univ. dr. Adrian Pop, Prof. univ. dr. Doina Modola, dr. Gavril Țărmure, directorul editurii bistrițene “Charmides”, iar în încheiere autorul”. (Vrășmaș, Istoria Operei Române din Cluj, 2013)

Pagini din istoria muzicii românești

În această nouă calitate a elaborat în 2018 cartea *Pagini din istoria muzicii românești* (2 vol.: *Partea I – Afirmări* și *Partea a II-a – Cristalizări*), care reia problematica *Hronicului muzicii românești* într-o altă formulă, mai succintă, fluentă, reasezată pe linii directe mai directe și pe suprafețe mai scurte, și apoi o fascinantă carte de amintiri – „Spinii din buchetul memoriilor”, cu accent pe cele trăite în teritoriile muzicale, cu relatări despre marile personalități pe care le-a cunoscut, concertele și spectacolele memorabile la care a asistat, turneele efectuate, studenții pe care i-a avut, parcursul său profesional relatat cu obiectivitatea istoricului obișnuit să prezinte fapte și dovezi.

Spinii din buchetul memoriilor (2019, 2021)

Într-un interviu radiofonic, autorul spunea: „existența mea, așa cum am descris-o în cele două volume de memorii, a fost foarte tumultuoasă, foarte dramatică, foarte norocoasă și... o existență minunată. Pentru că în permanență am avut de urcat un munte și acel munte era extrem de dificil (pentru că am rămas singur din fragedă copilărie, orfan de război) ca atare, nici nu mă gândeam la o carieră cât de cât relevantă. Or, acum, făcând un bilanț asupra existenței mele, văd că am avut bucuria, satisfacția, plăcerea, dificultatea de a lupta, de a duce bătălii permanente cu mine însumi, dar și cu forțe antagonice”. (Costea N., 2023)

Iar Carmen Stoianov, în cuprinzătoarea recenzie din revista *Muzica*, apreciază că: „Bogăția de rezonanțe pe care textul o naște în forul interior al cititorului este dincolo de cuvinte: o anume magie se înstăpânește și îți domină voința, anihilând orice tentativă de a scăpa din mrejele lecturii; te absoarbe total și pot asigura pe oricine că nu este pură curiozitate, ci trăirea nepereche a sentimentului de a fi prezent – la propriu – în relatare, alături de cel care își rememorează clipele astrale ale vieții, cu întregul ei tumult. Mărturiile vin de peste timp întregind și susținând periplul iar cantitatea de informații cu care iei cunoștință te uimește și te copleșește. O asemenea viață impune respect prin simpla luare la cunoștință a datelor ei; a te gândi că cineva a și trăit-o devine un exercițiu ce pare dificil de imaginat! Cu toate acestea, fascinantul condei

îmbie și incită prin acel *savoir faire* al iscusitului scriitor care te acroșează prin firescul adresărilor, prin tonul colocvial, care te câștigă ca partener de discuție, determinându-te să aprobi fără rezerve, din start, soluțiile aflate de autor la oricare din situațiile în care, de voie – de nevoie, l-a pus viața. Însoțite de trăiri ce îți cer acut și vehement dreptul la neuitare, evenimentele se succed asemenea unui șirag ce înlănțuie și zâmbet și lacrimă, și bucurie și durere, și bune și rele. Imaginea și cineticul își dau mâna; sunt la ele acasă. Chiar dacă nu există dialog ci, în cel mai bun caz vorbire indirectă, nu îi simți lipsa pentru că se recompune de la sine, cu o limpiditate aparte”. (Stoianov, 2023, p. 84)

Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale

A urmat din nou o carte al cărei drum spre tipar a fost foarte anevoios, primul volum apărând în 2003¹ iar următoarele în 2025²! „Aceste ultime (...) volume pe care le am în curs de tipar vin să completeze istoricul acestei instituții pe care l-am prezentat într-o carte cu multe poze cu dirijori, soliști dintre cei mai faimoși. Traectoria acestor (...) tomuri este absolut originală în sensul că am efectuat o documentație cu aparatul foto în mână, luând imagini din cronicile muzicale la concertele filarmonicii de la începuturi până în 1920. Dau integral cronica, comentând-o sau nu. E un mod ingenios de a urmări evoluția gândirii criticii muzicale din București, alături de strategia evoluției repertoriale, când și cât s-a cântat o anumită lucrare. Să nu mai spun de savoarea condeielor vremurilor de atunci... Pe vremuri, nu exista cotidian în București și în principalele orașe din țară care să nu reflecte fiecare reprezentație muzicală, de operă sau balet. Cu detalii generoase despre soliști, dirijori etc”. (Apostu, 2023, pg. 54-55)

¹ Cosma, O. L. (2003). *Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale*. București: Editura muzicală. Referindu-se la perioada interbelică (1921-1945), acest volum va deveni de fapt al patrulea din monografie, în ordinea cronologică a stagiunilor.

² Cosma, O. L. (2025). *Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale* (Vol. I+II+III). București: Editura muzicală. Acoperă anii de la înființare și până după încheierea Primului război mondial. Vol. I: 1866–1906, Vol. II: 1906–1914, Vol. III: 1914–1920.

Într-un interviu pentru revista *Actualitatea muzicală* autorul declara: „În aceste 4 volume veți descoperi cât de multă muncă a fost depusă pentru a obține partituri, a forma instrumentiști de nivel superior și a educa publicul. De asemenea, se va înțelege ce salt uriaș s-a făcut cu fiecare concert, pentru a ajunge la nivelul marilor orchestre”. (Costea N.-L., 2025, p. 16)

Din reportajul Teodorei Constantinescu am extras cuvintele managerului Filarmonicii, domnul Marin Cazacu: „Avem o epopee, pentru că nu este numai o carte obișnuită, este istoria Filarmonicii din București așa cum s-a numit ea de la începuturi și până la 1945 și autorul este un om cu totul special și pentru mine, și pentru cei dintre dumneavoastră care l-au cunoscut, pentru că mi-a fost profesor, mi-a fost îndrumător de doctorat și prieten.” (Constantinescu T., 2025, p. 14)

Muzicologul Irina Nițu aprecia că „Volumele lansate la Ateneu constituie o nouă realizare titanică: autorul reconstituie fresca detaliată a tuturor concertelor susținute de Filarmonica bucureșteană începând cu anul 1886, prin intermediul cronicilor apărute în presa vremii (adunate – unele extrem de greu accesate, cercetate, ordonate și prezentate astfel încât lectura să fie cursivă și captivantă). Rezultatul este excepțional, ilustrând, pe de-o parte, evoluția instituției muzicale, iar pe de alta - a culturii românești. Totodată, cele peste 2000 de pagini ale “epopeii” redau farmecul cronicilor de demult și dezvăluie diverse subiecte. Cititorul poate urmări, de exemplu, rolul jucat de toți directorii instituției de-a lungul vremii, triplul debut al lui George Enescu din 1898 și evoluția sa ulterioară în calitate de dirijor, compozitor, violonist – și adesea, pianist – dar și situația artistului român și a creației muzicale românești de-a lungul timpului – probleme, opinii, programele Filarmonicii, soliștii concertelor sale, ș.a.m.d.” (Nițu, Eveniment de excepție la Ateneul Român: lansarea volumelor “Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale” de Octavian Lazăr Cosma, 2025)

Concluzii

Autorul a mii și mii de pagini de istorie a muzicii românești (creația, viața muzicală, gândirea muzicală), academicianul Octavian Lazăr Cosma este o figură legendară a muzicologiei actuale, încă activ la

o vârstă a patriarhilor. „Este una dintre personalitățile de marcă ale muzicologiei românești, recunoscut ca fiind unicul muzicolog din istoria Academiei Române. (...) Cu o abordare exhaustivă și profundă, a explorat și documentat opere fundamentale și subiecte esențiale pentru patrimoniul muzical românesc”. (Goia, 2017)

Recunoașterea sa a venit nu doar prin cuvinte emoționante rostite sau scrise de personalități ale muzicii din România sau din străinătate, ci și prin premii, titluri onorifice și decorații. Se pot cita în acest sens titlul de Comandor al Ordinului Meritul Cultural, Categoria B - "Muzică" (Președintele României, emitent, 2004), Marele Premiu al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România (***, Octavian Lazăr Cosma a primit marele premiu al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. Lista completă a premianților, 2013), titlurile de Doctor Honoris Causa acordate de Academia Națională de Muzică *Gheorghe Dima* din Cluj-Napoca (***, Octavian Lazar Cosma - Doctor Honoris Causa, 2008), de Universitatea Națională de Arte *George Enescu* din Iași (***, Lista personalităților cărora li s-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Naționale de Arte „George Enescu” din Iași, 2021) și acum de Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău¹.

Grigore Constantinescu, reputat critic muzical, scria: „Ideea de a construi asemenea arhitecturi istorice a germinat în multiple alte cercetări istoriografice, componistice și publicistice, îndreptate către principalele instituții muzicale românești de mare tradiție. (...), lucrări

¹ Citez aici lista doctoranzilor basarabeni îndrumați de Octavian Lazăr Cosma, așa cum apare într-un articol scris de doamna prof.univ.dr. Svetlana Badrajan: „O contribuție importantă a avut-o maestrul și la realizarea altor teze, valoroase pentru muzicologia basarabească, și nu numai, printre care îi numim pe Victor Ghilaș, Structura și tendințele de evoluție a ansamblurilor de muzică populară din Moldova; Vasile Chiseliță, Muzica instrumentală din nordul Bucovinei – repertoriul de fluier; Raisa Bârliba, S. Prokofiev. Creația pentru pian. Titlurile vorbesc de la sine: o tematică vastă, domenii diferite – organologie, folclor muzical, istoria muzicii, inclusiv interpretare instrumentală” (Badrajan, 2013, p. 167). Îmi permit să mai adaug un nume, identificat de mine în arhiva U.N.M.B.: dirijorul Dumitru Goia, profesor la Conservatorul bucureștean, cu teza *D. D. Șostakovici – Formarea stilului simfonic*, susținută în anul 2005.

impunătoare, capabile a lumina realitatea în cernerea anilor în care aceste instituții au fost pilonii principali ai modernizării vieții muzicale naționale, ducând și peste hotare renumele artiștilor noștri”. (Constantinescu G., 2008)

La cea mai recentă sărbătorire a zilei de naștere, cu ocazia împlinirii a 93 de ani, Muzeul Național *George Enescu* formula astfel caracterizarea muzicologului: „Octavian Lazăr Cosma este una dintre cele mai importante personalități ale muzicologiei românești contemporane. Prin activitatea sa de cercetător, profesor universitar, critic muzical și academician, el a contribuit în mod esențial la studierea, promovarea și valorificarea patrimoniului muzical românesc. Opera sa științifică reprezintă un reper fundamental pentru istoria muzicii din România”. (***, Muzeul Național „George Enescu”, 2026)

BIBLIOGRAFIE

- ***. (2008, februarie 28). *Octavian Lazar Cosma - Doctor Honoris Causa*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/stire/octavian-lazar-cosma-doctor-honoris-causa/891651/48/5>
- ***. (2011, februarie 25). *Premiile UCMR pe anul 2010*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/articol/premiile-ucmr-pe-anul-2010/986861/49/5>
- ***. (2013, aprilie 5). *Octavian Lazăr Cosma a primit marele premiu al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. Lista completă a premianților*. Preluat de pe Mediafax: <https://www.mediafax.ro/economic/octavian-lazar-cosma-a-primit-marele-premiu-al-uniunii-compozitorilor-si-muzicologilor-din-romania-lista-completa-a-premiantilor-10715938>
- ***. (2016, noiembrie 07). *Octavian Lazăr Cosma a fost ales membru titular al Academiei Române*. Preluat de pe Radio România Cultural: <https://www.radioromaniacultural.ro/sectiuni-articole/muzica-dans-arte/octavian-lazar-cosma-a-fost-ales-membru-titular-al-academiei-romane-id1807.html>
- ***. (2017). *Elitele României*. Preluat de pe Octavian Lazăr Cosma: <https://www.societateamuzicala.ro/elitele/octavian-lazar-cosma>
- ***. (2021). *Lista personalităților cărora li s-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Naționale de Arte „George Enescu” din Iași*. Preluat de pe Universitatea Națională de Arte „George Enescu” din Iași: <https://www.arteiasi.ro/despre-unage/prezentare/doctor-honoris-causa/>
- ***. (2023, februarie 7). *Omagiații lunii februarie*. Retrieved from Caiete silvane: <https://caietesilvane.ro/omagiati-lunii-februarie/>
- ***. (2026, februarie 15). *Muzeul Național „George Enescu”*. Preluat de pe Facebook: <https://www.facebook.com/muzeulnationalgeorgeenescu/posts/octavian-laz%C4%83r-cosma-93-octavian-laz%C4%83r-cosma-este-una-dintre-cele-mai-importante/1352887796866817/>

- Apostu, A. (2023). Un dialog cu muzicologul Octavian Lazăr Cosma. *Muzica*, 1, 46-56.
- Avakian, D. (2011). Muzicologul Octavian Lazăr Cosma a fost desemnat membru corespondent al Academiei Române. *Muzica*, 4, 158-166.
- Badrajan, S. (2013). Gânduri pe marginea unei aniversări Octavian Lazăr Cosma la 80 de ani. *Arta. Seria Audiovizuale*(XXII), 166-167.
- Cîrjan, C. (2025, octombrie 15). *Lansare de carte: "Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale" de Octavian Lazăr Cosma - "cea mai importantă lucrare scrisă despre istoria instituției"*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/articol/lansare-de-carte-filarmonica-din-bucuresti-in-reflectorul-cronicii-muzicale-de-octavian-lazar-cosma-cea-mai-importanta-lucrare-scrisa-despre-istoria-instituiei/3883461/16/2>
- Clempuş, L. (2022, martie 22). *Au fost acordate Premiile UCMR pe anul 2021*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/stire/au-fost-acordate-premiile-ucmr-pe-anul-2021/3456901/49/5>
- Constantinescu, G. (2008, ianuarie 22). *Octavian Lazăr Cosma, o aniversare de prestigiu*. Preluat de pe Cronica muzicală online: <https://www.cimec.ro/Muzica/Cronici/GrConstantinescu103.html>
- Constantinescu, T. (2025). Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale de acad. Octavian Lazăr Cosma. *Actualitatea muzicală*(11), 14-15.
- Cosma, O. L. (1962). *Opera românească: privire istorică asupra creației lirico-dramatice* (Vol. I+II). București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. P. R.
- Cosma, O. L. (1967). *Oedip-ul enescian*. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din Republica Socialistă România.
- Cosma, O. L. (1973). *Hronicul muzicii românești*. (Vol. I). București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor.
- Cosma, O. L. (1974). *Hronicul muzicii românești*. (Vol. II). București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor.
- Cosma, O. L. (1975). *Hronicul muzicii românești* (Vol. III). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1976). *Hronicul muzicii românești* (Vol. IV). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1983). *Hronicul muzicii românești* (Vol. V). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1984). *Hronicul muzicii românești* (Vol. VI). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1986). *Hronicul muzicii românești* (Vol. VII). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1988). *Hronicul muzicii românești* (Vol. VIII). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1991). *Hronicul muzicii românești* (Vol. IX). București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.
- Cosma, O. L. (1995). *Universul muzicii românești. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România*. București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (1999). *Simfonicele Radiodifuziunii Române. 1928-1998*. București: Editura Casa Radio.
- Cosma, O. L. (2003). *Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale*. București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (2003). *Hronicul Operei Române din București* (Vol. I). București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (2004). *The National University of Music Bucharest: Historical survey*. București: Editura U.N.M.B.
- Cosma, O. L. (2004). *Universitatea Națională de Muzică București: Privire istorică*. București: Editura U.N.M.B.
- Cosma, O. L. (2004). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani*. (Vol. I). București: Editura Universității Naționale de Muzică.

- Cosma, O. L. (2008). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani* (Vol. II). București: Editura U.N.M.B.
- Cosma, O. L. (2010). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani* (Vol. III). București: Editura U.N.M.B.
- Cosma, O. L. (2014). Din nou despre leitmotivele tragediei lirice Oedip. *Muzica*(1), 10-22.
- Cosma, O. L. (2014). *Universitatea Națională de Muzică din București la 140 de ani* (Vol. IV). București: Editura U.N.M.B.
- Cosma, O. L. (2017). *Hronicul Operei Române din București* (Vol. II+III). București: Editura Academiei Române.
- Cosma, O. L. (2018). *Pagini din istoria muzicii românești* (Vol. I+II). București: Editura Academiei Române.
- Cosma, O. L. (2020). *Universul muzicii românești. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România* (Vol. I+II). (M. Cosma, Ed.) București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (2021). *Centenarul Societății/Uniunii Compozitorilor Români*. București: Editura muzicală.
- Cosma, O. L. (2025). *Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale* (Vol. I+II+III). București: Editura muzicală.
- Cosma, V. (1999). Cosma, Octavian Lazăr. În V. Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon* (pg. 70-75). București: Editura muzicală.
- Costea, N. (2023, februarie 15). *Academicianul Octavian Lazăr Cosma, la 90 ani*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/articol/audio-academicianul-octavian-lazar-cosma-la-90-ani/3630671/15/2>
- Costea, N.-L. (2025). „Acerba luptă pentru existență a mișcării simfonice” - interviu cu academicianul Octavian Lazăr Cosma. *Actualitatea muzicală*(11), 15-16.
- Dolinescu, E. (1974). Octavian Lazăr Cosma, Hronicul muzicii românești. Vol. I. *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, série Théâtre, musique, cinéma*, XI, 104-106.
- Gherasim, P. (2010, aprilie 12). *Lansarea monografiei «Opera Română din Cluj»*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/articol/lansarea-monografiei-opera-romana-din-cluj/68127/22/2>
- Goia, S. (2017, iulie 28). *Octavian Lazăr Cosma: “Viața a fost o polifonie autentică, pentru că eu nu am fost numai profesor. În primul rând mă consider muzicolog”*. Preluat de pe Radio România Cultural: <https://www.radioromaniacultural.ro/emisiuni/asculta-vocile-de-azi/octavian-lazar-cosma-viata-a-fost-o-polifonie-autentica-pentru-ca-eu-nu-am-fost-numai-profesor-in-primul-rand-ma-consider-muzicolog-id7405.html>
- Helmis, M. (2025, Septembrie 17). „Hronicul muzicii românești”. *Invitat: dl. Octavian Lazăr Cosma, membru titular al Academiei Române*. Preluat pe martie 18, 2026, de pe Radio România Actualități: <https://www.romania-actualitati.ro/emisiuni/academica/hronicul-muzicii-romanesti-id218268.html>
- Moisescu, T. (1996). OCTAVIAN LAZAR COSMA, *Universul muzicii românești*, București, Ed. Muzicală, 1995, 590 p + 16 pl . *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, série Théâtre, musique, cinéma*, XXXIII, 85-88.
- Nițu, I. (2020, martie 20). *O nouă pagină de istorie a muzicii românești*. Preluat de pe georgeenescu.ro: https://www.georgeenescu.ro/stiri-noutati_doc_1648_o-noua-pagina-de-istorie-a-muzicii-romanesti_pg_0.htm

- Nițu, I. (2025, octombrie 15). *Eveniment de excepție la Ateneul Român: lansarea volumelor "Filarmonica din București în reflectorul cronicii muzicale" de Octavian Lazăr Cosma*. Retrieved from georgeenesuc.ro: https://www.georgeenesuc.ro/stiri-noutati_doc_2859_eveniment-de-exceptie-la-ateneul-roman-lansarea-volumelor-filarmonica-din-bucuresti-in-reflectorul-cronicii-muzicale-de-octavian-lazar-cosma_pg_0.htm
- Petecel-Theodoru, D. (2019). Hronicul Operei Române din București. Încercare paratextuală de lectură. *Muzica*, 1, 59-74.
- Petrean-Păușan, I. (2026). Și la 93 de ani, Octavian Lazăr Cosma doboară mituri. *Caiete silvane*, 14-15.
- Popa, C. (2011-2012). Octavian Lazăr Cosma, Opera Română din Cluj. 1919–1999, Vol. I (1919–1959), 889 p.; Vol. II. *CP p 191 Studii și cercetări de istoria artei, Teatru, Muzică, Cinematografie, serie nouă*, 5-6(49-50), 189-191.
- Popa-Stavri, A. (2026, martie 2). *Octavian Lazăr Cosma, un architect al personalității muzicii românești și un „sculptor” modelator al caracterului ei contemporan*. Preluat de pe Armonii culturale.: <https://armoniiiculturale.ro/aurelian-popa-stavri-octavian-lazar-cosma-un-architect-al-personalitatii-muzicii-romanesti-si-un-sculptor-modelator-al-caracterului-ei-contemporan/>
- Președintele României, emitent. (2004, februarie 2004). *DECRET nr. 34 din 7 februarie 2004 privind conferirea Ordinului și Medaliei Meritul Cultural*. Preluat de pe Portal legislativ: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/50036>
- Rad, I. (2019, noiembrie 24). *Amintiri de la "Făclia"*. Preluat de pe ilierad.ro: https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/f/a/Faclia%20Cluj.pdf
- Radio România Muzical. (2012, noiembrie 8). *Lansare de carte semnată Octavian Lazăr Cosma - la Muzeul Literaturii Române*. Preluat de pe Radio România Muzical: <https://www.romania-muzical.ro/articol/lansare-de-carte-semnata-octavian-lazar-cosma-la-muzeul-literaturii-romane/1087541/49/5>
- Șerban Părau, O. (2002). Octavian Lazăr Cosma, Simfonicele Radiodifuziunii Române. *Art&Roll. Revista de Artă și Cultură Muzicală*.
- Stihi-Boos, C. (1977). Octavian Lazăr Cosma, Hronicul muzicii românești, vol. II-III. București, Ed. Muzicală, 1974-1975, 240 p. (II); 428 p. (III). *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, série Théâtre, musique, cinéma*, 14, 115-121.
- Stihi-Boos, C. (1985). Octavian Lazăr Cosma, Hronicul muzicii românești, Ed. muzicală, Bucharest 1984, vol. VI, 536 p. *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, série Théâtre, musique, cinéma*, XXII, 105-106.
- Stoianov, C. (2023). Spinii din buchetul memoriilor "unui pasionat al muzicii naționale" sau Despre Magistru și Parabola Semănătorului sau... o recenzie altfel.... *Muzica*, 2, 84-95.
- Vrășmaș, N. (2013, mai 28). *Bârgăuanul Constantin Pavel în "Opera Română din Cluj", de Octavian Lazăr Cosma*. Preluat de pe Răsunetul. Cotidianul bistrițenilor de oriunde: <https://rasunetul.ro/bargauanul-constantin-pavel-opera-romana-din-cluj-de-octavian-lazar-cosma>
- Vrășmaș, N. (2013, octombrie 1). *Istoria Operei Române din Cluj*. Preluat de pe Răsunetul. Cotidianul bistrițenilor de pretutindeni: <https://rasunetul.ro/istoria-operei-romane-din-cluj-0>
- Zottoviceanu, E. (1977). Octavian Lazăr Cosma, Hronicul muzicii românești, vol. IV, Romantismul (1859-1898), Bucarest, Ed. muzicală, 1976, 542 p. *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, série Théâtre, musique, cinéma*, 14, 121-123.

Санкт-Петербургская государственная консерватория имени Н. А. Римского-Корсакова. (1997). *Энциклопедический словарь*. Preluat pe martie 17, 2026, de pe Санкт-Петербургская государственная консерватория имени Н. А. Римского-Корсакова: <https://www.conservatory.ru/esweb>

SUMMARY

Mihai Cosma

The musicological oeuvre of academician Octavian Lazăr Cosma - scientific, historical and cultural dimensions

Octavian Lazăr Cosma is the Romanian musicologist with the most significant work, with a career spanning seven decades. He began his career in the service of Romanian music at the Ministry of Culture. He then joined the faculty of the Bucharest Conservatory, an institution he served for over 60 years. At the same time, his career within the Composers' Society was unparalleled, as he held every leadership position in turn until he became the President. His body of work spans diverse genres, ranging from music reviews to historiographical volumes, from papers presented at academic conferences to monographs on the country's major musical institutions, musicological studies, work presentations, composer profiles, lectures, radio and TV programs, and so on.